

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No8

OPEN ACCESS

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 443 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
Совершенствование рынка услуг высшего образования как фактор повышения занятости населения в условиях цифровой экономики.....	33
Ибрагимов Тимур Ибодуллаевич, Асланова Дилбар Хасановна	
Iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv metodlarning qo'llanilishi va ularning samaradorligi.....	39
Kabulov Baxram Kuzibaevich	
Korxonalarda raqobat razvedkasi tizimlarini rivojlantirishda innovatsion raqamli texnologiyalarining o'rni.....	45
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'zbekiston banklarida sun'iy intellekt foydalanish samaradorligini oshirish.....	51
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Agrar korxonalar xo'jalik faoliyatida risklarni boshqarish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodologik asoslari.....	59
Baymirzaev Dilmurod Nematovich	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	66
Исомов Б. С.	
Tashish va saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish holati.....	70
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda DXSHning o'rni: madaniyat va sport sohasida imkoniyatlar	78
Baykalonov Jalil G'aybulloyevich	
Анализ состояния и перспективы развития активного и спортивного туризма в Узбекистане.....	93
Бойко Фарида Чингисовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Переоценка и фальсификация стоимости имущества: международные практики, риски и пути решения.....	99
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
Hudud sanoati tarkibiy o'zgarishlarini prognozlash usuli.....	106
Djumayev Farrux Toshmuratovich	
Углеродный след и декарбонизация промышленности Узбекистана: роль возобновляемой энергетики и международный опыт	111
Авезова Нилуфар Раббанакуловна, Ощепкова Эльвира Ахтемовна, С.М. Махмудов, А.А. Холиков, Авезова Нилуфар Раббанакуловна	
The process of developing startups based on management principles	119
Ilxamov Azizbek Yodgor o'g'li	
The impact of economic policy on non-performing loans: the case of Uzbekistan.....	126
Jalalov Mashkhurbek Gaybullo ugli	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	134
Исомов Б. С.	

Ko'p kvartirali uylarni boshqaruv organlari tomonidan aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni qo'llab quvvatlashni takomillashtirish	138
Umarov Begzodbek Jaloldinovich	
O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	143
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich	
Davlat - xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish.....	150
Tursunov Imomnazar Egamberdiyevich, Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
O'zbekiston sug'urta bozorida hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari.....	155
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Tijorat banklari likvidligini tartibga solish yo'llari.....	160
Tursunpo'latov Sohbnazar Kasimjon o'g'li, Nomozova Mohinur Maxmud qizi	
Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishda yashil moliya vositalarining roli: xalqaro tajriba va O'zbekiston imkoniyatlari	163
Yuldasheva Madina Tohir Qizi	
Geofazoviy ma'lumotlar asosida hududlarning farovonlik darajasini aniqlash	173
Toymasov Zufarjon Zokir o'g'li	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	179
Кучаров Абдор Сабижанович, Бобожонов Азиз Бабаханович, Алижанова Камила Тохир кизи	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	187
Narbayeva Dilnoza Darvishaliyevna	
Development of entrepreneurship in Uzbekistan: management strategies in the context of economic reforms	192
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
Aloqa korxonalari xizmat faoliyatida diversifikatsiya qilishning ilmiy baholash usullari va ulardan foydalanish.....	197
Tursunova Mastura Taxirovna	
Developing effective marketing strategies for tourism development in Uzbekistan	204
Fayzullayev Nodirbek Baxtiyor o'g'li	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	208
Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich	
Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalarida investitsiya loyihalarini bank kreditlari orqali moliyalashtirish.....	212
Jamalova Dilnoza Egamberdiyevna	
Цифровизации системы стратегического управления предприятий нефтегазовой отрасли Республики Узбекистан.....	217
Азимов Кабул	
Индекс устойчивости региона против бедности (poverty resilience index – pri): на примере бухарской области Республики Узбекистан (2024)	223
Мухамедова Мадинабону Мехридиновна	
Экономические аспекты внедрения цифровых технологий в полиграфии.....	230
Юсупхужаева Шахноза Музаффар кизи	
Mintaqalararo iqtisodiy hamkorlikni shakllantirish va barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	233
Sattorov R. A.	
Web3'da real vaqt ma'lumot sinxronizatsiyasi — tarmoqdagi kechikishlar va ularni kamaytirish texnologiyalari.....	240
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Tijorat banklarining likvidligini tartibga solish amaliyotining dolzarb masalalari	246
Sayfutdinov Bobur Nodirovich	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	255
Yuldoshev Otabek Jovli o'g'li	

Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish yo'llari.....	261
Ortiqov Sidiqjon Xolmurodovich	
Innovatsion yondashuvlar orqali davlat xaridlarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish	266
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
Hududlarda barqaror rivojlanish nazariyalarining sanoat korxonalari faoliyatiga ta'siri	270
Sadriddinov Baxtiyor Shamsiddin o'g'li	
Turizm platformalarining raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy kontent va raqamli marketing strategiyalarining integratsiyalashgan yondashuvi.....	277
Dadamirzayev Sarvarbek Ulug'bek o'g'li	
Bank xizmatlarida innovatsion texnologiyalarni kengaytirish yo'nalishlari.....	283
Almosova Shohista Jobirovna	
Модели организации казначейства в ведущих стран мира.....	288
Сагдиев Равшан Сайфуллаевич	
Paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatini nazariy jihatlar va rivojlantirish yo'llari.....	302
B.Sh.Shadmanov	
Qurilish sanoatini rivojlantirishda tabiiy resurslardan kompleks foydalanishning ahamiyati.....	307
Yuldasheva Mexrunisa Kasimjan qizi	
Yangi O'zbekistonning "Yashil" iqtisodiyoti: qiyosiy tahlilning asosiy tendentsiyalari	313
Ro'ziyeva Dilfuza Toshmurovna	
Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarning muammolari va uni bartaraf etish yo'nalishlari.....	318
Abduraxmanova Malika Abdujaparovna	
Namangan viloyatining Farg'ona vodiysi qo'shni hududlari bilan iqtisodiy hamkorligining hozirgi holati va rivojlantiruvchi omillari	323
Sattarov R.A.	
Desentralizatsiyalangan ma'lumot almashish protokollari: IPFS, Filecoin va Arweave tahlili	328
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Transport xizmatlari ko'rsatish biznes-jarayonlarini raqamli transformasiya talablari asosida takomillashtirish.....	333
Komilov Asror Akmalovich	
Empowering the Future: Assessing the Role of Automation, Internet of Things (IoT), and Demand Management in Enhancing Energy Efficiency of Smart Grids.....	338
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish tajribalari (xalqaro va mahalliy misollar)	345
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Zamonaviy sharoitlarda uy-joy fondini boshqarishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	352
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Karimova Aziza A'zamiddin qizi	
Mijozlar tajribasini yaxshilashda raqamli integratsiya strategiyalari: "O'zbektelekom" AK tajribasi.....	358
Islamov Javlon Rasulovich	
Tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish mexanizmlari.....	361
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish omili sifatida: Yevropa tajribasi.....	368
Turobjanov Murodjon Maxammadjanovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishishda kichik biznes va mahalla hamkorligi modellarini takomillashtirish	373
Murotov Nodir Xujamqulovich	
Xalqaro moliya institutlarining O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga ta'siri: YETTB faoliyati misolida tahlil.....	378
Alimov Azizbek Alievich	
Bankrotlik xavfini tahlil qilish modellari.....	386
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	

Xizmat ko'rsatish korxonalarida sifat va samaradorlikni oshirishni takomillashtirish yo'llari.....	393
Burxonova Nargiza Mirshohid qizi	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida bank tizimi islohotlari va ularni boshqarish strategiyalari.....	400
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
“Temir yo'l transportida MHXSni joriy etishning ahamiyati va milliy standartlar bilan taqqoslama tahlili”	405
Babaxalov Norbo'ta Eshnazarovich	
Banking and financial services in the process of economic development digitalization and its advantages and security of the process	409
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, Baxanurov Oqil Odil og'li	
Kichik biznesda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	416
Abduvosit Omonboyev	
“Futurologiya va mintaqaviy iqtisodiy transformatsiya: Markaziy Osiyoda O'zbekistonning strategik senariylari”	421
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
Kichik biznes subyektlarini bank kreditlari orqali qo'llab-quvvatlashning rivojlangan xorijiy davlatlar tajribalari.....	425
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Туристская мобильность стран персидского залива как устойчивый и перспективный источник въездного туризма в Узбекистан	434
Додиев Феруз, Голышева Елена Вячеславовна	

XALQARO MOLIYA INSTITUTLARINING O'ZBEKISTON BANK SEKTORI VA IQTISODIYOTIGA TA'SIRI: YETTB FAOLIYATI MISOLIDA TAHLIL

Alimov Azizbek Alievich

Bank-moliya akademiyasi magistranti,

“Hamkorbank” ATB Yirik mijozlar loyihalarini moliyalashtirish bo'limi boshlig'i

E-mail: aa4016474@mail.ru

ORCID: 0009-0003-6478-1897

Annotatsiya: Mazkur maqolada xalqaro moliya institutlarining, xususan, Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankining (YETTB) O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda XMIlarning faoliyati, ularning moliyaviy instrumentlari, hamkorlik mexanizmlari hamda YETTBning Hamkorbank ATB bilan amalga oshirgan loyihalarini asosida amaliy tahlil o'tkazildi. Ushbu maqsadda mavjud statistik ma'lumotlar, YETTB hisobotlari, O'zbekiston bank tizimi tuzilmasi va xorijiy investitsiya oqimlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, YETTB ishtirokida amalga oshirilgan loyihalar banklar faoliyatida kapital bazasini mustahkamlash, korporativ boshqaruvni yaxshilash va kichik biznesni qo'llab-quvvatlashda muhim o'rin tutayotgani aniqlandi. Xususan, Hamkorbank ATB misolida amaliy natijalar, kreditlash mexanizmlari va institutsional hamkorlikning ijobiy ta'siri ko'rsatildi. Tadqiqot yakunida mavjud muammolar, istiqboldagi hamkorlik yo'nalishlari hamda XMI va mahalliy banklar o'rtasidagi hamkorlik samaradorligini oshirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: xalqaro moliya institutlari, YETTB, bank sektori, investitsiya, Hamkorbank, moliyalashtirish, iqtisodiy ta'sir, moliyaviy hamkorlik, O'zbekiston iqtisodiyoti, sindikatlashgan kredit, yashil iqtisodiyot.

Abstract: This article analyzes the impact of international financial institutions, in particular the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), on Uzbekistan's banking sector and economy. The study presents a practical analysis of IFIs' activities, their financial instruments, cooperation mechanisms, and EBRD projects implemented in partnership with Hamkorbank JSCB. For this purpose, available statistical data, EBRD reports, the structure of Uzbekistan's banking system, and foreign investment flows were examined. The findings reveal that projects implemented with EBRD participation play a significant role in strengthening banks' capital base, improving corporate governance, and supporting small businesses. In particular, using the example of Hamkorbank JSCB, the study demonstrates practical results, lending mechanisms, and the positive impact of institutional cooperation. The conclusion highlights existing challenges, potential areas for future cooperation, and practical recommendations for enhancing the effectiveness of cooperation between IFIs and local banks.

Key words: international financial institutions, EBRD, banking sector, investment, Hamkorbank, financing, economic impact, financial cooperation, Uzbekistan's economy, syndicated loan, green economy.

Аннотация: В данной статье анализируется влияние международных финансовых институтов, в частности Европейского банка реконструкции и развития (ЕБРР), на банковский сектор и экономику Узбекистана. В исследовании проведён практический анализ деятельности МФИ, их финансовых инструментов, механизмов сотрудничества, а также проектов ЕБРР, реализованных совместно с АКБ «Хамкорбанк». Для достижения цели были проанализированы имеющиеся статистические данные, отчёты ЕБРР, структура банковской системы Узбекистана и потоки иностранных инвестиций. По результатам исследования установлено, что проекты, реализованные при участии ЕБРР, играют важную роль в укреплении капитальной базы банков, улучшении корпоративного управления и поддержке малого бизнеса. В частности, на примере АКБ «Хамкорбанк» показаны практические результаты, механизмы кредитования и положительное влияние институционального сотрудничества. В заключении представлены существующие проблемы, перспективные направления сотрудничества, а также практические рекомендации по повышению эффективности взаимодействия МФИ и местных банков.

Ключевые слова: международные финансовые институты, ЕБРР, банковский сектор, инвестиции, Хамкорбанк, финансирование, экономическое воздействие, финансовое сотрудничество, экономика Узбекистана, синдицированный кредит, зелёная экономика.

KIRISH

So'nggi o'n yilliklarda global moliya tizimidagi o'zgarishlar va iqtisodiy islohotlar jarayonida rivojlanayotgan mamlakatlarda xalqaro moliya institutlarining (XMI) ishtiroki tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro moliya institutlari qatoriga Jahon banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YETTB) hamda Islom taraqqiyot banki kabi yirik tashkilotlar kiradi. Ularning asosiy vazifasi — rivojlanayotgan davlatlarga moliyaviy resurslar ajratish, maslahat va institutsional qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashdan iborat.

O'zbekistonda 2017-yildan keyingi iqtisodiy islohotlar davrida XMllar bilan hamkorlik yangi bosqichga ko'tarildi. Ayniqsa, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki mamlakatning xususiy sektorini, bank tizimini, "yashil iqtisodiyot" va gender tengligi kabi zamonaviy yo'nalishlarni qo'llab-quvvatlashda faol ishtirok etmoqda. YETTB O'zbekistondagi faoliyati doirasida 2024-yilda rekord darajadagi — 938 million yevro miqdorida sarmoya ajratdi. Bu ko'rsatkich mamlakatimizni Markaziy Osiyoda bankning eng yirik hamkorlaridan biriga aylantirdi. Ushbu mablag'larning katta qismi Respublikamizda amalga oshirilayotgan loyihalarga bevosita yo'naltirilgan bo'lsa, ma'lum qismi tijorat banklari orqali kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, infratuzilmani modernizatsiya qilish hamda ekologik loyihalarni moliyalashtirishga yo'naltirilgan.

Shu munosabat bilan, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — XMllar, xususan YETTBning O'zbekiston bank sektori va real iqtisodiyotiga ko'rsatayotgan ta'sirini tahlil qilish, ularning moliyaviy instrumentlari va hamkorlik mexanizmlari samaradorligini o'rganishdan iborat. Maqolada XMllarning umumiy vazifalari, YETTBning investitsion strategiyasi, Hamkorbank ATB bilan amalga oshirilgan loyihalar hamda iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, YETTB kabi xalqaro moliya institutlari faoliyati nafaqat investitsiyalarni jalb etish, balki milliy bank tizimini transformatsiya qilish, ESG standartlarini joriy etish, shaffoflikni oshirish va korporativ boshqaruvni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Mavzuning ilmiy va amaliy ahamiyati shundan iboratki, bunday hamkorlik modellari boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ham samarali tajriba sifatida xizmat qilishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mazkur tadqiqot mavzusiga oid adabiyotlar xalqaro moliya institutlari, xususan Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YETTB)ning O'zbekiston iqtisodiyoti va bank sektoridagi faoliyati, hamda investitsiya siyosatining ustuvor yo'nalishlariga qaratilgan ilmiy-analitik manbalarga asoslanadi.

EBRD (2025) ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston Markaziy Osiyoda YETTBning eng yirik investitsiya yo'naltiriladigan mamlakati bo'lib qolmoqda. Bu bankning ustuvor yo'nalishlari qatoriga "yashil iqtisodiyot", qayta tiklanuvchi energetika, xususiy sektorni rivojlantirish va gender tengligini ta'minlash kiradi.

EBRDning 2024-yildagi hisobotlari (EBRD, 2024a; EBRD, 2024b) mahalliy banklar, jumladan Hamkorbank, SQB va TBC Bank bilan qo'shma loyihalarni amalga oshirish orqali kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, kredit resurslarini kengaytirish, ESG standartlarini joriy etish va raqamli texnologiyalarni tatbiq etish natijalarini yoritadi. Bu hamkorlik banklarning xalqaro standartlarga moslashish jarayonini tezlashtiradi va strategik yo'nalishlarni diversifikatsiya qilish imkonini beradi.

Shuningdek, YETTBning "Low Carbon Pathway for NavoiAzot" loyihasi (EBRD, 2024c) va boshqa "Green Economy Transition" tashabbuslari energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish va uglerod izini qisqartirishga qaratilgan. Fintecc (2021) tomonidan berilgan holat tahlillari bu yo'nalishdagi texnologik yangiliklarning mahalliy ishlab chiqarish korxonalarida amaliy natija berayotganini ko'rsatadi.

World Bank (2024) tomonidan taqdim etilgan iqtisodiy yangilanish sharhi YETTB kabi xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning O'zbekiston iqtisodiy o'sishi va barqarorligi uchun muhim omil ekanini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, mahalliy manbalar — Hamkorbank rasmiy hisobotlari va kredit portfeli ma'lumotlari — ushbu hamkorlikning amaliy samaralarini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar YETTBning O'zbekistondagi investitsiyalari iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, moliyaviy resurslarni kengaytirish va modernizatsiya jarayonlarini jadallashtirishda muhim rol o'ynayotganini ilmiy asoslaydi. Shu bilan birga, ushbu manbalar YETTBning nafaqat moliyaviy, balki institutsional va texnik rivojlanishga qo'shayotgan hissasini ham atroflicha yoritadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot xalqaro moliya institutlarining, xususan Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankining (YETTB) O'zbekistondagi bank sektori va iqtisodiyotga ko'rsatgan ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot sifat va miqdoriy tahlil usullarini uyg'unlashtirgan holda amalga oshirildi.

Tadqiqot obyekti va predmeti

Tadqiqot obyekti sifatida YETTBning O'zbekistondagi faoliyati, uning bank sektori bilan hamkorlik mexanizmlari, moliyalashtirilgan loyihalar va ularning iqtisodiy natijalari olindi. Predmet sifatida — moliyaviy instrumentlar (sindikatlashgan kreditlar, texnik ko'mak, kapitalga kiritilgan investitsiyalar), hamkorlik tajribasi (Hamkorbank ATB misolida), shuningdek bank sektori va real iqtisodiyotga ko'rsatilgan ta'sir tahlil qilindi.

Tadqiqot manbalari

Tadqiqot jarayonida ishonchli va rasmiy tasdiqlangan ma'lumotlar manbalari sifatida quyidagilardan foydalanildi:

Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankining 2020–2024-yillar davriga oid yillik hisobotlari;

YETTBning O'zbekiston bilan hamkorlik dasturlari bo'yicha rasmiy bayonotlar va axborot materiallari;

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki hamda Iqtisodiy tadqiqotlar instituti tomonidan e'lon qilingan ma'lumotlar;

Hamkorbank ATBning yillik hisobotlari va rasmiy press-relizlari;

Jahon banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi kabi xalqaro tashkilotlarning makroiqtisodiy ko'rsatkichlari.

Tadqiqot usullari

Tahlil quyidagi ilmiy usullar orqali amalga oshirildi:

Mazmun tahlili — YETTB va boshqa XMllarning faoliyati haqidagi hisobotlar, ilmiy maqolalar va dasturlar mazmun jihatidan o'rganildi;

Qiyosiy tahlil — YETTBning O'zbekistondagi investitsiya strategiyasi boshqa xalqaro moliya institutlari tajribasi bilan taqqoslab tahlil qilindi;

Dinamika tahlili — 2020–2024-yillarda sarmoya hajmi va yo'nalishlar bo'yicha o'zgarishlar grafik va jadvallar orqali ko'rsatildi;

Keys tahlil — Hamkorbank ATB bilan hamkorlikda amalga oshirilgan loyihalar misolida amaliy natijalar o'rganildi.

Cheklovlar

Tadqiqotning asosiy e'tibori YETTB faoliyatiga qaratilgan bo'lib, boshqa XMllar faoliyati cheklangan ko'lamda yoritildi. Ayrim loyihalar bo'yicha to'liq ma'lumotlar oshkor qilinmaganligi sababli, tahlilning ba'zi qismi umumlashtirilgan shaklda taqdim etildi. Shu bilan birga, mavjud ma'lumotlar asosida xolis va ilmiy asoslangan xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu bo'limda Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankining (YETTB) O'zbekistondagi so'nggi besh yillik faoliyati tahlil qilinib, uning bank sektori, xususiy biznes va iqtisodiyotning turli sohalariga ko'rsatgan ijobiy ta'siri yoritiladi. Jumladan, investitsiya hajmi, ustuvor yo'nalishlar hamda tijorat banklari bilan amalga oshirilgan hamkorlik natijalari batafsil ko'rib chiqiladi.

YETTB investitsiyalarining o'sish dinamikasi (2020–2024)

2020–2024-yillar oralig'ida YETTB O'zbekistonda turli yo'nalishdagi loyihalarni moliyalashtirish uchun umumiy hisobda 3,6 milliard yevroga teng sarmoya yo'naltirdi. Faqatgina 2024-yilda ajratilgan mablag' 938 million yevroga yetib, bu ko'rsatkich Markaziy Osiyo davlatlari orasida eng yuqori natija bo'ldi (EBRD, 2025) (1-jadval).

1-jadval. 2020–2024-yillarda YETTBning O'zbekistondagi investitsiyalari

Yil	Loyiha soni	Investitsiya hajmi (mln yevro)
2020	17	521
2021	25	635
2022	26	718
2023	27	782
2024	28	938

Manba: EBRD Uzbekistan Country Factsheet, Annual Reports 2020–2024

1-rasm

Diagramma Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YETTB) tomonidan 2020–2024-yillar oralig'ida O'zbekistonda amalga oshirilgan investitsiya hajmini aks ettiradi. O'sish tendensiyasini ko'rsatuvchi chiziq orqali ushbu davr mobaynida sarmoyalar bosqichma-bosqich ortib borganini kuzatish mumkin.

1. 2020-yil ma'lumotlariga ko'ra, YETTBning O'zbekistondagi investitsiya hajmi 521 million yevroga teng bo'lgan. Mazkur davr mamlakatda bank faoliyatining yangi bosqichga qadam qo'ygan vaqti bilan mos keladi. Keyingi yillarda ko'rsatkich barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etdi.

2. 2021–2023-yillar mobaynida investitsiya hajmi har yili izchil oshdi:

- 2021-yil: 635 mln yevro

- 2022-yil: 718 mln yevro

- 2023-yil: 782 mln yevro

Ushbu holat O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar, xususiyl sektorini rivojlantirish va XMIlar uchun qulay sharoitlar yaratilayotganining yaqqol dalilidir.

3. 2024-yil eng yuqori sarmoya kiritilgan yil sifatida qayd etildi — 938 million yevro miqdoridagi mablag' O'zbekistonni YETTBning Markaziy Osiyodagi yetakchi hamkorlaridan biriga aylantirdi (2-jadval).

2-jadval. 2024-yilda Markaziy Osiyo davlatlariga YETTB tomonidan kiritilgan investitsiyalar(mln yevro)

№	Davlatlar nomi	2024-yil
1	Qozog'iston	913
2	Qirg'iz Respublikasi	52
3	Tojikiston	88
4	Turkmaniston	4
5	O'zbekiston	938
	Jami	1 995

Sohalar kesimida moliyalashtirish

Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YETTB) tomonidan O'zbekistonda yo'naltirilayotgan mablag'larning katta qismi xususiyl sektorini rivojlantirish, qayta tiklanadigan energetika va sanoat tarmoqlarini kengaytirish, shuningdek, infratuzilma hamda transport loyihalarini amalga oshirishga sarflanadi. Moliyalashtirishning muhim yo'nalishlaridan biri — tijorat banklari orqali kichik va o'rta tadbirkorlik (KOT) subyektlarini qo'llab-quvvatlash hisoblanadi (3-jadval).

3-jadval. 2024-yilda investitsiyalarning sohalar bo'yicha taqsimoti (%)

Sohalar	Ulushi (%)
Qayta tiklanadigan energetika	28
Tijorat banklari orqali KOT	25
Infratuzilma va transport	20
Qishloq xo'jaligi va sanoat	15
Texnika va maslahat yordami	12

Yashil iqtisodiyot tamoyillariga e'tibor

2024-yilda joriy etilgan sarmoya siyosatida "yashil iqtisodiyot" tamoyillariga alohida e'tibor qaratildi. Yillik mablag' taqsimoti tahliliga ko'ra, investitsiyalarning qariyb 55 foizi ekologik barqarorlikni ta'minlash va energiya samaradorligini oshirishga qaratilgan loyihalarga yo'naltirildi.

YETTB – Hamkorbank hamkorligi natijalari

2018-yildan buyon YETTB va Hamkorbank ATB o'rtasida izchil va samarali hamkorlik yo'lga qo'yilgan bo'lib, u bir qator strategik yo'nalishlarni qamrab oladi. Jumladan:

Sindikatlashgan kreditlar — 2021–2024-yillar mobaynida bank YETTBdan to'g'ridan-to'g'ri va sindikat asosida jami 75 million yevro atrofida mablag' jalb qildi. Ushbu resurslar asosan kichik tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirildi.

Texnik yordam — bankda ESG standartlarini joriy etish va komplaens tizimini mustahkamlash maqsadida YETTB mutaxassislari tomonidan maslahat xizmati va o'quv dasturlari amalga oshirildi.

Gender tenglik tashabbuslari — "Women in Business" dasturi doirasida ayol tadbirkorlar uchun mo'ljallangan maxsus kredit liniyalari ishga tushirildi.

Mazkur hamkorlik natijasida Hamkorbankning kredit portfeli diversifikatsiyasi oshdi, xalqaro moliya resurslariga kirish imkoniyatlari kengaydi va korporativ boshqaruv tizimi yanada takomillashdi.

Hamkorbank ATBning XMI bilan hamkorlikdagi ko'rsatkichlari

So'nggi yillarda Hamkorbank ATB xalqaro moliya institutlari (XMI), jumladan YETTB bilan hamkorlikni izchil rivojlantirib kelmoqda. Bu hamkorlik bankning kredit portfeli hajmi va moliyalashtirish manbalaridagi diversifikatsiya darajasini sezilarli darajada oshirdi (4-jadval).

4-jadval. Hamkorbank ATB kredit portfeli tarkibi (ming so'mda)

Ko'rsatkichlar	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025	01.07.2025
Kredit portfeli	11 423 422 276	15 854 217 639	19 178 062 857	20 841 993 872
Bank o'z mablag'lari hisobidan	4 774 138 748	7 403 686 587	8 741 982 131	9 220 724 371
Respublika ichida tashkil etilgan jamg'armalar	1 014 103 052	1 460 104 224	2 249 824 514	2 695 850 603
XMI mablag'lari hisobidan	5 635 180 476	6 990 426 829	8 186 256 212	8 925 418 898
Jami kredit portfeliga nisbatan ulushi (%)	49,3	44,1	42,7	42,8
Shundan YETTB mablag'lari	417 782 375	493 032 733	730 854 624	630 625 078
Jami XMI mablag'lariga nisbatan YETTB mablag'lari ulushi (%)	7,41	7,05	8,93	7,07

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yil 1-yanvardan 2025-yil 1-iyulga qadar umumiy kredit portfeli 11,42 trln so'mdan 20,84 trln so'mgacha yoki 82,4 foizga oshdi. Ushbu o'sishda xalqaro moliya institutlari (XMI) mablag'lari muhim o'rin tutdi — ularning hajmi mazkur davrda 5,63 trln so'mdan 8,93 trln so'mgacha ko'paydi (+58,5 foiz). Kredit portfeli umumiy hajmiga nisbatan XMI mablag'lari ulushi esa 2023-yildagi 49,3 foizdan 2025-yil birinchi yarmida 42,8 foizgacha kamaydi. Bu holat bankning ichki mablag'lari hissasining ortgani va tashqi moliya manbalariga nisbiy qaramlikning kamayganini ko'rsatadi.

YETTB mablag'lari 2023-yilda 417,8 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2025-yil boshida 730,9 mlrd so'mgacha yoki 75 foizga oshdi. Bu ko'rsatkich XMI mablag'laridagi ulushni 7,41 foizdan 8,93 foizgacha oshirishga imkon berdi. 2025-yil birinchi yarmida esa YETTB mablag'lari 630,6 mlrd so'mni tashkil etdi va XMI mablag'laridagi

ulushi 7,07 foizga teng bo'ldi. Ushbu o'zgarish asosan muddatli majburiyatlarning qisman qaytarilishi bilan izohlanadi.

Bundan tashqari, XMI mablag'larini jalb etishda raqobat muhitining yuqoriligi kuzatiladi. Xalqaro moliya institutlari ichida Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki (OTB), Niderlandiyaning FMO agentligi va Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC) kabi tashkilotlar faol ishtirok etmoqda.

YETTB moliyalashtirish faoliyatida asosan "yashil iqtisodiyot", energiya samaradorligi hamda kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash yo'nalishlariga ustuvorlik beriladi. Hamkorbankning barcha kredit yo'nalishlari YETTB dasturlariga to'liq mos kelmasligi natijasida ayrim hollarda mablag' ajratish hajmi chegaralanishi mumkin.

YETTB tomonidan taqdim etilgan mablag'lar, asosan, bankning kichik va o'rta biznesni rivojlantirish, "yashil iqtisodiyot" loyihalarini moliyalashtirish hamda mahalliy infratuzilmani takomillashtirish yo'nalishlariga yo'naltirildi. Ushbu mablag'lardan samarali foydalanish natijasida bankning moliyaviy ko'rsatkichlari yaxshilandi, likvidlik darajasi yuqori darajada saqlandi va kredit portfelining tarkibida uzoq muddatli, investitsiya yo'nalishidagi loyihalar ulushi ortdi.

2-rasm

Jadval va rasm tahlillari (4-jadval, 2-rasm) XMI va YETTB mablag'lari dinamikasi hamda ularning kredit portfelidagi ulushi bo'yicha o'zgarishlarni aniq namoyon etadi. Tahlil natijalaridan ko'rinishicha, XMI mablag'lari izchil o'sib borgan, YETTB mablag'lari esa 2025-yil birinchi yarmida biroz kamaygan. Kredit portfelida XMI ulushining nisbatan pasayishi, YETTB ulushining esa qisqa muddatda oshib, so'ngra biroz kamayishi kuzatilgan.

Shunday qilib, tahlil natijalari Hamkorbankning YETTB bilan hamkorligi kredit resurslarini diversifikatsiya qilish, ularni iqtisodiyotning turli tarmoqlariga yo'naltirish va strategik loyihalarni amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etayotganini ko'rsatadi. Mablag'lar hajmini barqaror oshirib borish uchun yangi shartnomalar va loyihalarni o'z vaqtida yo'lga qo'yish tavsiya etiladi.

Iqtisodiy ta'sir ko'rsatkichlari

YETTB ishtirokida amalga oshirilgan loyihalar iqtisodiyotning turli sohalarida sezilarli natijalar berdi. Jumladan:

2024-yil davomida qo'llab-quvvatlangan kichik va o'rta biznes subyektlari soni 2 200 tadan oshdi; energiya tejavchi texnologiyalarni joriy etish orqali atmosferaga chiqariladigan SO₂ chiqindilari miqdorini kamaytirishga qaratilgan tadbirlar amalga oshirildi;

2022–2024-yillar oralig'ida qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 12 foizga oshdi; mahalliy bank sektoridagi islohotlarga yetakchi uchta tijorat banki faol jalb etildi.

YETTBning O'zbekistondagi asosiy tijorat banklari bilan hamkorligi

Hamkorbank ATB — YETTB Risk Sharing Framework (RSF) doirasida Hamkorbank orqali bir nechta loyihalarni moliyalashtirdi. Jumladan, Avtobus Rent kompaniyasi (1,1 mln AQSH dollari) va Tillo Domor (3,1 mln AQSH dollari) kabi biznes subyektlariga risklarni taqsimlash asosida kreditlar ajratildi. Ishonchli hamkor sifatida YETTB Hamkorbank orqali mahalliy kichik va o'rta biznes subyektlariga kreditlash imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

SQB (Small and Medium Business Bank of Uzbekistan) — YETTB va SQB hamkorligida Qadrli kompaniyasiga 2 mln AQSH dollari miqdorida kredit ajratilib, u non mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirishga yo'naltirildi. Ushbu loyiha ham Risk Sharing Framework doirasida amalga oshirildi.

TBC Bank (TBC UZ) — YETTB va Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC) bilan hamkorlikda TBC Bank Uzbekistan'da sheriklik asosida loyihalar amalga oshirilmoqda. YETTB va IFC har biri 20 foiz ulush bilan hamkorlik qilmoqda. Ushbu tizim YETTBning xususiy sektor va raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirishdagi ishtirokini kuchaytiruvchi muhim mexanizmdir.

O'tkazilgan tahlillar YETTBning O'zbekistondagi iqtisodiy islohotlarga, ayniqsa bank sektori va xususiy tadbirkorlik rivojiga ko'rsatayotgan ta'sirini aniq ko'rsatadi. YETTB investitsiyalarining o'sish dinamikasi, sohalar kesimida diversifikatsiya hamda tijorat banklari orqali amalga oshirilgan moliyalashtirish mexanizmlari mamlakatdagi islohotlarni qo'llab-quvvatlashda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

YETTBning investitsiya strategiyasida "yashil iqtisodiyot"ga ustuvorlik berilishi uning Markaziy Osiyodagi boshqa xalqaro moliya tashkilotlaridan farqli jihatidir. Masalan, Jahon banki asosan infratuzilma loyihalari va davlat moliyasi orqali makroiqtisodiy barqarorlikka e'tibor qaratadi, YETTB esa ko'proq xususiy sektor bilan bevosita ishlash orqali raqobat muhitini shakllantirish va bozor mexanizmlarini rivojlantirishga intiladi.

Shuningdek, YETTBning Hamkorbank, SQB va TBC Bank kabi tijorat banklari bilan hamkorligi moliyaviy resurslarni ajratishdan tashqari, ESG talablarini joriy etish, ichki boshqaruv tizimini takomillashtirish va uzoq muddatli barqaror rivojlanishni ta'minlash kabi yo'nalishlarni ham qamrab oladi. Bu esa hamkor banklarga xalqaro standartlarga mos faoliyat yuritish imkoniyatini yaratadi.

Aniqlangan asosiy jihatlar

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, YETTB bilan hamkorlik asosan yirik tijorat banklari doirasida shakllangan. Ayni paytda kichik hududiy banklar va mikroqarz tashkilotlarining XMI hamda YETTB mablag'laridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

Texnik ko'mak va bilim almashish elementlari barcha loyihalarda to'liq qamrab olinishi uchun quyidagi omillar e'tiborga olinishi lozim:

Loyiha tayyorgarlik bosqichining davomiyligi — YETTB mablag' ajratishdan oldin har bir loyiha uchun to'liq texnik-iqtisodiy asoslash (TIA) va moliyaviy tahlil o'tkazadi. Ushbu jarayonga ekologik va ijtimoiy ta'sir baholash (ESIA), bozor tahlili va xavf tahlillari ham kiradi. Loyiha tasdiqlanishi odatda 3 oy va undan ko'proq vaqt olishi mumkin.

ESG standartlari va muvofiqlik tekshiruvlari — YETTB har bir loyihada ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv talablari bo'yicha yuqori standartlarga rioya qiladi. Bu talablar ayrim hollarda mahalliy qonunchilik me'yorlaridan yuqori bo'lishi mumkin va qo'shimcha hujjatlar tayyorlash zaruriyatini keltirib chiqaradi.

Muzokaralar va kelishuv jarayoni — Loyiha shartlarini kelishishda texnik tafsilotlar, to'lov grafigi, valyuta turi va foiz stavkalari bo'yicha batafsil muzokaralar olib boriladi. Bu bosqich ham bir necha oy davom etishi mumkin.

Moliyalashtirishning bosqichma-bosqich ajratilishi — YETTB mablag'larni ko'pincha bosqichma-bosqich (tranche) shaklida ajratadi. Har bir bosqich bo'yicha sarflangan mablag'lar yuzasidan hisobot taqdim etilishi talab etiladi, bu esa umumiy muddatni uzaytirishi mumkin.

Mijozlar tayyorgarligi — Agar loyiha tashabbuskori korxonada moliyaviy hisobot, ekologik hujjatlar yoki biznes-reja tayyor bo'lmasa, bu jarayonning cho'zilishiga olib kelishi mumkin.

Mazkur omillar YETTB mablag'larining mahalliy banklar orqali yo'naltirilish hajmini optimallashtirishga ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, ushbu jarayonlarda tayyorgarlikni kuchaytirish, hujjat aylanishini soddalashtirish va hamkorlik samaradorligini oshirish tavsiya etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, xalqaro moliya institutlari, xususan Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YETTB), O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. YETTBning xususiy sektorni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan investitsiya siyosati, mahalliy banklar bilan to'g'ridan-to'g'ri hamkorligi, "yashil iqtisodiyot" va gender tengligi kabi ustuvor yo'nalishlardagi loyihalar mamlakatdagi islohot jarayonlarini jadallashtirishga xizmat qilmoqda. 2024-yilda YETTBning O'zbekistondagi investitsiyalari rekord darajaga — 938 million yevroga yetib, mamlakatning Markaziy Osiyodagi yetakchi hamkor maqomini yanada mustahkamladi. Hamkorbank, SQB va TBC Bank bilan amalga oshirilgan qo'shma loyihalar nafaqat moliyaviy resurslarni kengaytirishga, balki korporativ boshqaruv madaniyatini rivojlantirish, ESG standartlarini joriy etish va raqamli texnologiyalarni tatbiq etish sohalarida ham muhim natijalarga erishishga xizmat qildi. YETTB investitsiyalari iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, ayniqsa xususiy sektor va kichik hamda o'rta biznes (KOB) uchun yangi moliyaviy imkoniyatlar yaratishda muhim rol o'ynamoqda, YETTB bilan hamkorlik tijorat banklariga xalqaro moliyaviy talablar va standartlarga tezroq moslashish, ichki jarayonlarni modernizatsiya qilish va strategik yo'nalishlarni diversifikatsiya qilish imkoniyatini berdi, XMllar ishtirokidagi loyihalar esa mahalliy ishlab chiqarish, energiya samaradorligini oshirish va tadbirkorlik muhitini yaxshilashga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu asosda, XMllar bilan hamkorlik doirasini kengaytirish, ayniqsa hududiy va kichik banklarni

xalqaro loyihalarga jalb etish, ESG, risk boshqaruvi va komplaens yo'nalishlarida texnik ko'mak dasturlarini barcha moliya muassasalariga tatbiq etish, kichik va o'rta biznes subyektlari uchun kredit mahsulotlari va moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yanada soddalashtirish hamda XMI ishtirokidagi har bir loyihaning natija ko'rsatkichlari va ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini ochiq tahlil qilish va monitoring qilish tizimini yo'lga qo'yish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. EBRD (2025). Uzbekistan remains EBRD top investment destination in Central Asia. [online] 17-yanvar 2025-yil. Mavjud manzil: <https://www.ebrd.com/news/2025/uzbekistan-remains-ebrd-top-investment-destination-in-central-asia.html> [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
2. EBRD (2024a). EBRD and partner banks support growth of local businesses. [online] Mavjud manzil: <https://www.ebrd.com/news/2024/ebrd-and-partner-banks-support-growth-of-local-businesses.html> [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
3. EBRD (2021). EBRD and Hamkorbank support dairy industry in Uzbekistan. [online] Mavjud manzil: <https://www.ebrd.com/news/2021/ebrd-and-hamkorbank-support-dairy-industry-in-uzbekistan.html> [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
4. EBRD (2024b). GEFF II Uzbekistan Loan I. [online] Project Summary Document. Mavjud manzil: <https://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/54557.html> [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
5. EBRD (2023). Hamkorbank MSME Loan III. [online] Project Summary Document. Mavjud manzil: <https://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/54559.html> [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
6. TBC Bank Group (2025). TBC announces new holding company with EBRD and IFC in Uzbekistan. [online] Mavjud manzil: <https://www.tbcbankgroup.com/news-and-media/press-releases/news/2025/tbc-announces-new-holding-company-with-ebrd-and-ifc-in-uzbekistan> [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
7. EBRD (2024c). Low Carbon Pathway for NavoiAzot. [online] Mavjud manzil: https://www.ebrd.com/content/dam/ebrd_dxp/assets/pdfs/green-economy-transition/low-carbon-pathways/Uzbekistan%20LCP.pdf [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
8. EBRD (2024d). EBRD Impact Report 2024 – Impact on the Green Transition. [online] Mavjud manzil: https://www.ebrd.com/content/dam/ebrd_dxp/assets/pdfs/communications-department/impact-report/ebrd-impact-report-2024-impact-on-the-green-transition.pdf [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
9. Fintecc (2021). Energy-saving success story: Tillo Domor dairy factory in Uzbekistan. [online] Mavjud manzil: <https://fintecc.ebrd.com/news/n-tillo> [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
10. World Bank (2024). Uzbekistan Economic Update – Spring 2024. [online] Mavjud manzil: <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/publication/spring-2024-economic-update> [murojaat qilingan sana: 4-avgust 2025-yil].
11. Hamkorbank rasmiy sayti – www.xamkorbank.uz.
12. Hamkorbank rasmiy bayonotlari va yillik hisobotlari.
13. "Hamkorbank" ATB kredit portfeli ma'lumotlari.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
